

ΑΠΟΛΕΦΑ

ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ

τ 8

ΝΟΟΥΜΕΝΟΥ

ΕΤΕΡΟΙΑΣ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΝΥΝ,

νῦν πρῶτον εκπονηθεῖσα καὶ ἐκδοθεῖσα  
παρὰ τῷ ἀποπειρογράφῳ τῆς Ρωμανίας,



καὶ προς

Ἐν Λαζιψίᾳ τῆς Σαξωνίας 1817.

Παρὰ τῷ Τάσχυντ.

Ε.Γ.Δ της Κ.Π.  
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ  
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

$T\ddot{\omega}$

$\Phi \quad I \quad A \quad \Omega$

$\tau\tilde{\eta}\varsigma$

$E \quad \Pi \quad I \quad \Sigma \quad T \quad H \quad M \quad H \quad \Sigma.$

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π  
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΑΜΙΕΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ  
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

**Τὸ τῶν λόγων νάμα ἐξωρέον, ὑπηρετῶν φρονήσει,  
καλλιζούν καὶ ἄριστον πάντων ναμάτων ἐσί.**

**Πλάτων.**

**Πάντως δὲ ἂν ἔχοι τις λέγειν ὅτι ὁ ἐμπειρισμὸς  
ὑπηρετεῖ φρονήσει.**

**Ἐγώ.**

E.Y.D της Κ.Π.  
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

## *Tois ἀναγνωσομένοις.*

**Ξενίζειν πάντως δόξω τισὶ, τοῖς τὸ ξένον, ὃ  
παρὰ τὴν ἀληθειαν, ἄλλὰ παρὰ τὴν συνή-  
θειαν ἵπάρχειν οἰούμενοις, καὶ τὸ καλὸν ἀ-  
πλῶς τῷ τῇ χρόνῳ μέτρῳ, διποίῳ ποσῷ ἢν ἦ,  
μετρεῖν προαιρεμένοις καὶ εἰωδύσιν· ἄλλὰ  
συνηθείας ἐνταῦθα καὶ χρόνῳ λόγος ἐν ἔσι·  
λόγος ἔσι λόγος καὶ ἀληθείας, οἵς τὰς φρονθι-  
τας, ἐσαεὶ τὸ καλὸν μετρητέον· καὶ εἰ κἀ-  
μοὶ ἐνταῦθα παρὰ λόγον τι καὶ παρὰ τὴν  
ἀληθειαν εἴρηται, ξενίζω τηνικαῦτα τῷ ὅντι  
καὶ καταδικάζεσθαι ἄξιος· εἰ δὲ παρὰ συ-  
νήθειαν, λαλῶ, καὶ ξενίζειν ἐπὶ τότῳ δοκῶν,  
ἔλω κατ’ ἐμαυτῷ τὰς ψήφες, μὰ τὴν ἴερὰν  
ἀληθειαν ὃ πάνυτοι φρονθσιν οἱ ὕτωψηφο-  
ροφορεῖτες. Ουμὴν δὲ πράξεως καὶ ἐκτελέ-  
σεως λόγος ἐνταῦθα καὶ σκοπὸς, ἄλλ’ ἀφη-  
ρημένης ἀληθεῖς θεωρίας ἐξάγγελσις· καὶ ὡς  
τοιάτῳ τῷ ἐγχειρήματος ὄντος, τοιαύτῃ νο-  
μιζέσθαι καὶ ἡ τῷ ἐγχειρήματος προθεσμία·**

καὶ ὡς τοιαύτης καὶ τῆς προδέσεως ἔσης,  
ἔσεις εἰν πάντως τοῖς φίλοις τῆς ἀληθείας καὶ  
φρονθσιν ὃ δόξωδιὰ τὸ καινὸν τετοῦ καὶ ὀ-  
νίγνυτον τάχα ἐγχείρημα. Ἀλλ ὃδὲ πᾶν καὶ  
νὸν ἐγχείρημα ξένον· καὶ παλαιὸς ἥδη λό-  
γος ἐξὶν ἐπὶ τέτω, πᾶν καὶ νὸν ἐγχείρημα  
ἀληθειαν καὶ λόγον ἔχον βάσιν ὑποδεχόμε-  
νος· καὶ οἱ τὸ καλὸν τῷ χρόνῳ ἀπλῶς ὄρι-  
ζοντες, κρίνοντες, μετρῶντες, ἵζωσαν οἱ  
τοιότοι καὶ τὸν παλαιὸν καὶ σεβαστὸν αὐτὸν  
χρόνον σρίσι παλαιομανθσιν ἔχοντες ἀντι-  
κείμενον. Ἀλλ ὃδὲ παλαιὸν λόγον ἐπενεκ-  
τέον τὰς τὸ κατ' ἔξογὴν χαρακτηριζικὸν καὶ  
γνωριζικὸν τὰ ἀνδρώπτε, τὸν λόγον ἔχοντας  
ἔμφυτον, ὅσις ἐπιτάττει ἀληθείας πᾶντα  
θεέτερα τίθεσθαι, καὶ ταύτη ἐσαεὶ ἀνεξαι-  
ρέτως καὶ ἐπιμόρως ἐπεσθαι. Ειτι ἐν ἀλη-  
θείας καὶ λόγος μέτοχον, τότο μόνον ἐνθε-  
σιάζειν δεῖ τὸ φρονθν μόνον τῷ ζώωτὸν ἀν-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ  
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΕΡΓΑΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ  
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΕΡΓΑΝΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

δρωτον· καὶ εἰ καὶ ἡ παλαιότης σεβασίη ἐστι,  
σεβασίη ἐστι, βάσιν ἔχουσα τὸν λόγον καὶ ἐπαν-  
θέσαν οἱ τὴν ἀλήθειαν· Λόγῳ προάττειν δεῖ,  
οὐτῷ ρρόνησις· συνίθειαδὲ καὶ ἔξις πολλάκις  
λόγῳ ἀντίκεινται, καὶ τῷ φρονίμῳ τῶν ζώων  
ἀνάφομοςα πάντη καὶ ἔνα παντάπασι προ-  
βλήματα. Εἴτα τὸ καλὸν ὃν ἐν πᾶσιν αἰ-  
ρετόν; ὃχ ὃ ἐν ἡμῖν ἄρχων ἐπιτάττει καὶ  
τότο; καὶ, ἐξὸν ὀλιγορύλλοις παντάπασι  
καὶ ἐγκολπισοῖς χρῆσθαι βιβλίοις, τίς ἡ ἀ-  
νάγκη ἀμαξιαίοις περικυκλῶσθαι καὶ κατα-  
βαρύνεσθαι τεύχεσι, καὶ διατρίβοντας κα-  
τατρίβειν μάτην τὸν χρόνον, ὥσε καὶ ὀπο-  
κάμνειν ἐν μέσῳ τῇ ὁδῷ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀρ-  
χομένες, ὥσπερ ὃ μέγας ἴσορικός καὶ ἰδι-  
κός φησι Πλάταρχος, καὶ χαίρειν λέγειν καὶ  
ἔλικῶνι καὶ μάσαις καὶ αὐτῷ τῷ μαστιγέτῃ  
Ἀπόλλωνι; Εγκολπισὸν λεξικὸν, ὅλοις  
πάντη τετραδίοις συνιζάμενον, δι' εὶς καὶ

Ε.Υ.Δ.Τ.Ε.Π. 2006  
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ  
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΘΗΓΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΛΕΝΑ ΚΑΘΗΓΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

**αὐτὰ τὰ ἐν τῇ βασιλικῇ τῶν Παρισίων βι-  
βλία πᾶντα μεταφράσιμα ἂν εἴη, ὥσπερ καὶ  
γραπτά εἰσιν ἐν ὄλιγοις σταυτάπασι σοιχεί-  
οις, ὅφει αἱρετώτερον πάντων εἶναι; Πεί-  
θεσθαι δεῖ τῷ ἐν ἡμῖν ἔρχοντι, καὶ τὰ δο-  
κῆντα ἀδύνατα, δυνατὰ καὶ δᾶσα πᾶντα φα-  
νήσονται. ἄλλως τίλαι ἄνω καὶ κάτω, φύρ-  
δην, χύδην ἐν ἀναρχικῇ ἀταξίᾳ, ὥσπερ ἐν  
ἀναξαγορείῳ ἀνόῳ χάει, τὰ ἡμέτερα τυγχά-  
νει φερόμενα.**

Ε.Υ.Δ της Κ.Π.  
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

# ΑΠΟΠΕΙΡΑ

ἀναλύσεώς τινος τῷ νοθμένῳ ἑτεροίᾳ παρὰ  
τὰς νῦν, εἰ δυνατή.

## Βιβλίον α'.

### Θεωρητικὸν μέρος.

Αἱ γνώσεις τινὲς ἀνήκουται τῷ νῷ, τὴν δύναμιν λέγω τὴν ἐνθαν κατ' ἔξοχὴν τῷ ἀνθρώπῳ, δι' ἣς γίνεται δημιουργὸς τινῶν ὑποκειμένων καθαρῶν πάσης ὕλης, καθαρῶν παντὸς αἰσθητικῆς καὶ πάσης πειρᾶς <sup>1</sup>), καὶ ἀρχή<sup>τε</sup> τονεῖ ἔτος καὶ κατασκευάζει δι' αὐτῶν συγήματα γνώσεων, αἰωνίως βάσιμα, αἰωνίως ἀληθινά, αἰωνίως ἀνανασκεύασα <sup>2</sup>).

1) Η ἐνθεῖα γραμμὴ τῶν γεωμετρῶν, ὁ κύκλος, ἡ ἔλειψις, ἡ ὑπερβολὴ, καὶ αἱλοιπὰ γευμετρικὰ καὶ πύλαι, τὸ τριγωνον, καὶ τὰ λοιπὰ γεωμετρικὰ σχῆματα, καθαρά εἰσι νοογεννήματα, καὶ ἐν τῷ νῷ μόνῳ ὑπάρχει, νῷ καταληπτὰ, αἰσθήσει πάντῃ πάντως ἀκαταληπτα. ἀδὲ ήμεῖς ποιῶμεν, ὅργανοις ψλικοῖς καὶ παχυλοῖς χοώμενοι, ψλικὰ ταῦτα, ἐμειούκα, παχυμερῆ, αἰσθητὰ, καὶ ἀμυδρὰ ἔκεινων ἀπεικονίσματα.

2) Τοιαῦται γνώσεις εἰσὶν, αἱ τρεῖς γνοῖαι τῷ τριγώνῳ ἵσαι δυσὶν ὁρθαῖς, καὶ τὸ τετράγωνον, ἐτιοσύνη-

καὶ φαίνεται ἔτως ἐν ὅν πραγματικὸν, ἄφθαρτον  
καὶ αἰώνιον ἐν μέσῳ τῆς φαινομένης, τῇ φθαρτῇ

μιχορδίος, ἵσον ἐξὶ τῷ ὁρθογωνίῳ τῶν νοημάτων τῆς  
διαμετροῦ καὶ τὰ ὁρθογωνία δύον, ὅπερν τε κύκλος,  
τεμνομένων γραμμῶν, ἵσα ἀλητοῖς ἐξὶ· καὶ ἐὰν ἀπὸ  
τῆς ἐξίας τῆς παραβολῆς ἀγάγης ὀστασῖν ἀν βόλῃ  
ἐνθείας ἐπὶ τὴν παραβολὴν, καὶ ἀφ' ἑκάστης κοινῆς  
ειγμῆς τῶν αὐτοῖς εὐθεῶν καὶ τῆς καμπύλης ψαυ-  
σσας τῆς παραβολῆς· καὶ πάλιν, ἐὰν ἀφ' ἑκάστης ειγ-  
μῆς κοινῆς ήδη καὶ ταῖς ψαυσθεσις, ἀγάγης ἐν τῇ πα-  
ραβολῇ γραμμὰς, ὔτως, ὡς εἴκασην γωνίαν περιεχο-  
μένην υἱρ' εκάστης τάτων καὶ τῷ ενὸς μέρες τῆς οἰκεί-  
ας, ὔτως εἰπεῖν, ψαυθεσης, ἵσην εἶναι τῇ ἐπὶ θάτερα  
γωνίᾳ, τῇ περιεχομένῃ ύπὸ τῷ ἐτέρῳ μέρες τῆς ψαυθ-  
σης, καὶ τῆς ἀπὸ τῆς ἐξίας ἐπὶ τὴν κοινήν ειγμήν  
τῆς ψαυσθεσ, ηγμένης, ή, διὰ βραχέων εἰπεῖν, ὡς  
τὴν τῆς ἀνακλασθεσ γωνίαν, ἵσην εἶναι τῇ τῆς ἐμ-  
πτώσεως, πᾶσαι αἱ ὔτως ἀγόμεναι ἀπὸ τῶν ψαύσεων  
εὐθαῖαι ἀλλήλαις παράλληλοι ἔσονται, καὶ τ. Αἱ  
παρόμοιαι γνώσεις τῷ υἱρ ἀνήκοσι καὶ νοϊκαὶ τυγχά-  
νοσι, καὶ αἱ ἀπόδεικτικαὶ γεωμετρικαὶ ημέτεραι γνώ-  
σεις τοῖς νοϊκοῖς τετοιοῖ σχήμασι βεβήκασι, καὶ τὸ  
άει βέβαιον, καὶ ἄρδευσον καὶ ἄφθαρτον ἐντεῦθεν  
ἔχοσι.

Τὸ νόημα τῆς θαυμασίας ἴδιότητος τῆς μιᾶς τῶν  
τεσσάρων κωνικῶν τοιμῶν, ἐσιν ἀκαριαῖον, ὥσπερ καὶ  
πᾶντα τὰ νούμενα, δῆναι δὲ καὶ ἀποδῆναι βολομέ-  
νοις, ἀνάγκη ἀναλύειν διὰ σειρᾶς νοημάτων εἰς τὴν  
ἀπόδοσιν, μείζονος μὲν διὰ γλώσσης, ἀλλὰ ὁάνος,  
ἀκριβεσέρας, ἐνκρινεζέρας, καὶ καθολικωτέρας, μείο-  
νος δὲ πολὺ ἐτέρως, διὰ γειρῶν, δηλονότι, δι' ὄμμά-  
των καὶ τ. ἀλλ' ὑπερβάντα κατ' ἄλλα ταχύτεροι ὔτως  
εἰς τὴν ἀπόδοσιν τυγχάνοντες. Εκαστον δὲ νόημα τῷ  
ἐν ημῖν ἀρχοντος ἀκαριαῖον ἐξὶ καὶ μόνον, καὶ μέ-  
νοντος, ὡς ἐν ἐκξάσεσι ή ἐν ὑπερβαλλόσαις σπεδῆς  
προσηλώσεσιν υπὲρ συνήθειαν, ἐδειία ἐννοια χρόνιον,  
ή μόνον διὰ τῆς ἀλληλοδιαδοχίας τῶν νοημάτων  
προσγίνεται. Τοιότος ἐσὶ γάρ ὁ ἐν ημῖν ἀρχων, ἀσθενέ-  
σατον καὶ ἀμυδρότατον ἀπεικόνισμα τυγχάνων τοῖς  
παγκαθόλες καὶ παναιωνίοις ἀρχοντος, ἢ τὰ πᾶντα

καὶ τῷ προσκαιόρῳ τεττέλιον κόσμῳ· καὶ γὰρ τὰ συσήματα ταῦτα πρὸς τῷ εἶναι θαυμασίως ὀφέλιμα αὐτῷ ἐν τῷ αἰσθητῷ καὶ δέοντι τέττῳ κόσμῳ, ὅπερ ἐτέθη ὑπὸ τῆς δημιουργῆς, ὑψησιν αὐτὸν ὑπὲρ αὐτὸν ἔτε καὶ τιθέασιν αὐτὸν ἐντὸς τῶν αἰωνίων, τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀφθάρτων ψυχῶν. Τὰ συσήματα ταῦτα τῶν νοερῶν γνώσεων εἰσὶν αἱ κυρίως λεγόμεναι ἐπισῆμαι, αἱ τούς γνώσεις.

*Τινὲς αὖθις γνώσεις ἀνήκοοι τῇ πείρᾳ, τὴν δύναμιν λέγω ἔχεινην, δι’ οὓς ὁ ἄνθρωπος ἔκανός εῖν εἰς κτῆσιν γνώσεων, χρώμενος ταῖς αἰσθήσεσι, κοιναῖς καὶ τοῖς παρ’ αὐτὸν ζώοις. Αὗται αἱ ἐμπειρικαὶ γνώσεις, αἱ αἰσθήσεως γνώσεις, εἰσὶ μεταβληταὶ, ἀβέβαιοι, δίευσαν, ὡπερ εἰσὶ τοιαῦτα καὶ τὰ αἰσθητὰ ἐξ ὧν προέρχονται. Τεττάλιον ἀθροίσματα τῶν ἐμπειρικῶν γνώσεων, ἀνάρομοσον πάντη καὶ ἀλλότριον τὸ ἐπιεικῆ καὶ τὸ ἐπιεικονικὸν σύσημα τοῦτο ἐξ εἰς εἰς τερον, τὸ δὲ ὀνομαζέον, ἀλλ’ η ἐμπειρισμὸν, βεβηκότα τὰ πολλὰ προπετείᾳ, τύφῳ, οἵησι, ὀκνηρίᾳ, ἀσθενείᾳ, νῆτην ἀλήθειαν καὶ πολλῇ ἀκρισίᾳ τῶν ἐναγκαλιζομένων. Άλλα καὶ ὄτια, αἱ ἐμπειρικαὶ γνώσεις, καὶ τοιαῦται ὄσαι, τὸ περιφρονητέαι· ἐπειδὴ θεωρόμεναι, ἀναθεωρό-*

---

*περιείληπται, ὡς τὰ προεόντα, τὰ ἔόντα, τὰ ἐσόμενα αἰωνίως ἀκαριαία ἔντοια σύμπαντα, ὅπερ εἰς δὲ τόπον, εἰς δὲ χρόνον ἐν αὐτῷ νοεῖν ἔχομεν. Σφαιραὶ εἰς τὸ πᾶν συνέχεσα, τὸ πᾶν πληρῶσα, τὸ πᾶν κινῆσα· πανταχοῦ ταύτης τὸ κέντρον, καὶ η ἐπιφάνεια ὅδαμη, ὑπὲρ πᾶνθ’ ἡμέτερον λόγον καὶ πᾶσαν ἐννοιαν· καὶ σῶμα ἐνταῦθα· βαδίζειν γὰρ περιπτέως τὸ δέδοται, καὶ αὐθαδεῖς καὶ ἴκαρικὸν παντάπασι τὸ ἐγχειρημα,*

μιναι, χρονίᾳ ἐπιμονῇ, συντόνῳ προσοχῇ, ἀκάμ-  
πτῳ αὐξηρότητι, λογικῇ ψυχορύτῃ, δύνανται ἀ-  
ναπληροῦν τρόπον τινὰ τὰς ἐπιειδικὰς γνώσεις.  
Οἱ ἄνθρωποι θεωροῦντες ὅτω τὰς ἐμπειρικὰς γνώ-  
σεις, ἵσως ποτὲ τῇ ἐπιμόνῳ καὶ συντόνῳ σκέψει  
γενήσονται ἴχανοι καθαρίσαι ταύτας ἀπὸ παντὸς  
αἰσθητῆς καὶ ἐμπειρικῆς, καὶ ταύτας ἐνέγκαι εἰς  
τὸν ὑψηλὸν καὶ ἐπιειδικὸν βαθμόν. Αἱ νῦν  
ἐπιειδικὰ γνώσεις ἥσαν ποτὲ καὶ αὗται εμπει-  
ρικαὶ, ἀλλ' ὁ νῦν κατ' ὄλιγον κατεργαζόμενος ταῦ-  
τα τὰς ἐμπειρικὰ καὶ χαμεροπῆ ἀθροίσματα, ἐποί-  
ησεν ἐπιειδικὰ καὶ ὑψηλὰ συσήματα. Οὐδεὶς  
τὰς ἐμπειρικὰς γνώσεις σέβεσθαι καὶ τιμᾶν, ἔσ-  
περ ἐπιειδικάς· μισητέος πᾶς ἐμπειρισμὸς ὑπο-  
βαλλόμενος τῇ ἐπιειδικῇ, καὶ ὡς ἐπιειδικὴ θεωρό-  
μενος καὶ τιμώμενος· ὅτῳ μενεὶ ἀεὶ ἐμπειρισμὸς,  
ἄθροισμα δηλαδὴ γνώσεων πολλὰ ὄλιγον τῷ ἀν-  
θρώπῳ ὀφέλιμον, καὶ ἐνίστε καὶ ὀλέθριον.

Τὸ ἄθροισμα τῶν γνώσεων, ὃ πρὸ πολλᾶς ἔδει  
ἔλθεῖν εἰς τὸν ἐπιειδικὸν βαθμὸν, καὶ γενέ-  
σθαι ἐπιειδικήν, ὡς καθαρὸν δημιόργημα τὸν νοὸς<sup>1)</sup>,

---

1) Εἴπερ τὸ ὄργανον τῆς διμελίας, ἡ γλῶσσα, οὐκ ἦν  
τῷ κοινωνικῷ φύσει ἀνθρώπῳ, ὃ κοινωνικὸς ἄνθρω-  
πος, διὰ τὸν ἐν αὐτῷ ἔμφυτον λόγον, ἐμφύτε οἱ τῷ  
μεταδοτικῷ τῶν ἐννοιῶν τρόπῳ ὅντος, τάχις ἀν καὶ  
ἄλλως ἐπὶ τὴν ἀπόδοσιν καὶ ἔξαγγελίαν τῶν νοοθε-  
τῶν ἀφίκετο· καὶ ἔχομεν τῷ λεγομένῳ βεβαιωτικὰ  
παραδείγματα· λαοὶ ὅλοι ἐνοέσθησαν τῇ συγηματικῇ  
καὶ ἐκφραστικῷ τέρῳ κατά τι ἔξαγγελίᾳ χρώμενοι, ἐν  
λέγειν τὸς ἐν πάλαι, τῷ ξένῳ τῆς διαλέξεως  
τότε τρόπῳ, τὸν θεώμενον λαὸν ὑσημέραι ἐκπλήτ-  
τοντας, καὶ τὰ τῶν ἐννεῶν καὶ κωφῶν καθημέραι  
θαύματα.

καὶ μὴ ἐλθὸν, ἐγένετο ἐπιβλαβέσατον τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ ἄνθροισμά ἐσι τῇ μέσῃ τῆς ἀναλύσεως τοῦ νοεμένου, ὅπερ ὀνομάζομεν γλῶσσαν. Ἡ γλῶσσα, ἦν ἔδει καθαρὸν εἶναι παντὸς ἐμπειρικῆς, καὶ ἐπομένως σύνημα ἐπισημονικὸν, καὶ λύχνον καθαρὸν καὶ δεικτικὸν τῶν ἐν τῷ νῷ χρυπτῶν καὶ ἀφανῶν, ἐσι τὸ ἐμπειρικώτερον γνωσικὸν ἄνθροισμα, καὶ ἀκολόθως, ὁ σκοτεινότερος λύχνος· καὶ ἐπειδὴ η γλῶσσα ὄργανον μόνον ἐσὶ μαθήσεως, ἐδυσκολύνθη ὅταν καὶ η μάθησις, καὶ μυρία ἐν τεῦθεν ἀνεψύησαν τῷ κόδιῳ κακά. Οἱ σοφοὶ, οἵ ἔδει πάντως ἐπισῆσαι καὶ προσχεῖν καὶ σκέψασθαι καὶ ἀνασκέψασθαι περὶ ταύτης συντόνως, καὶ διοριζῶσαι καὶ καθαρίσαι ταύτην παντὸς φαντασιώδους καὶ πείρας ὅζοντος, καὶ ποιῆσαι τὸ ὄργανον τότο εὐχρηστότερον, ἐνεργότερον, τομώτερον, ὅτας εἰπεῖν καὶ ἀποδοτικώτερον, ἐθεώρησαν τότο ὡς ἀπλῶς γνῶσιν, ὡς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸς μάθημα, καὶ ἐδυσκόλυναν ὅταν καὶ τὸ ὄργανον καὶ τὴν μάθησιν· οἵ ἔδει ἐνθυμηθῆναι ὅτι η γλῶσσα ἐδόθη ὑπὸ τῆς δημιουργῆς κατὰ πρῶτον καὶ ἔσχατον λόγον, εἰς ἔξαγγελίαν καὶ ἐξήγησιν τῶν ἐν τῷ νῷ, καὶ χρησθαι τῷ ἐνθυμήματι τότω, ὡς σάθμη καὶ κανόνι ἐν ταῖς σπεδαῖς, καὶ ποιῆσαι τὴν γλῶσσαν ἐπισήμην, καὶ ἀκολόθως ὄργανον μαθήσεως πολὺ ἔτε θαυμασιώτερον· ἦν γὰρ ἀν ὅταν καὶ πολὺ ἔτι εὐκολότερον, καὶ εὐκολυντικώτερον, σαφηνησικώτερον, ταχυτικώτερον, πλεονάτερον, μόνιμον· ἐβάδισαν ὅμως ἐναντία πάντη, καὶ ἐντεῦθεν ὁ κυκεῶν, τὸ δυσπέρατον καὶ σχεδὸν ἀπέρατον πέλαγος τῶν ἀνωμαλιῶν.

Οι λόγος ἐνταῦθα τὸ πολλὸν καὶ χυδαίε ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ λόγος ἐπιζήμης· ἀλλὰ λόγος, εἰ βέλει, τὸ ὄλγυ καὶ σοφὲν, διὸ κόδιμον ἐν τῷ κόδιμῳ συνίσησε πάντῃ ἔτερον, ἐν μέσῳ πελάγει τύρβης καὶ συγχύσεως ἀπονευησωμένος· ὁ πολὺς ἄνθρωπος διελέχθη, διαλέγεται, καὶ διαλέξεται πάντως, ἀεὶ συγκεχυμένα, μεταβαλλόμενος· ἀλλ' ὁ σοφὸς κόδιμος εἶχεν ἄλλην προσεκτικότερον καὶ συντονώτερον ἐπισκεπτόμενος, βαδίζειν πρὸς τὰς γνώσεις τῶν ὄντων, εἴτε φυλάττων τὰ ἐνρημένα, εἴτε ἀναζητῶν τὰ μήπω ἐνρημένα, καὶ κάλλιον καὶ σοφάτερον, ἄλλοις τισὶν ἴματίοις ἡμιφιεσμένος, καὶ μὴ τοῖς πιναροῖς καὶ αὐχμηροῖς τὸ ἐμπειρισμόν, ἐπισημονικῇ δηλαδὴ χρώμενος γλώσσῃ, πρεπόητῷ σοφῷ κόδιμῳ κάλλιον· ὅταν γάρ ἂν μόνως οἱ σοφοὶ ἄλλογενῶν ἐπιμίγνυσθαι πρὸς ἄλλήλας εἶχον καὶ συνδεῖσθαι συνολεμένες, καὶ συνιεῖναι τὸ σοφὸν ἔθνος, χρώμενοι τῇ σοφῇ αὐτῶν γλώσσῃ· ὅταν λόγος χάριν ὁ τὸ Μεξικὸν σοφὸς, ὁ τὸ Βασιγγίθδν, ὁ τῆς Φιλαδελφίας, τῆς Πετροπόλεως, τοῦ Στοκούλμ, τὸ Κοπενάγη, τὸ Μπερλίν, τῆς Λεΐδας, τὸ Αόνδον, τὸ Παρισίς, τὸ Μαδρίδ, τὸ Μιλάνου, τῆς Βιέννης, τῆς Κωνσταντινούπολεως καὶ τ., διαλέγοιντ' ἀν πρὸς ἄλλήλας· καὶ ἀνάγκη πᾶσα διαλέγεσθαι· ἀτελῆς γάρ ἄλλως ἡ πρόοδος τῶν ἐπισημῶν, δρμῆν, ἀλλὰ κινδυνεύει ὅταν καὶ ἡ συντήρησις· ὅταν τὸ ὄλεθρον κόμμα τῶν δοξοσόφων, οὐκ ἀν ἦν ἡ μάσις τῶν ἐπισημῶν καὶ ὁ ὄλεθρος· οὕτω τὰ ἐπισημονικὰ καὶ ἀπλῶς τὰ συζηματικὰ βιβλία ήσαν ὀφελιμώτερα, ὡς ὑπὸ πλειόνων δηλαδὴ τῶν σοφῶν παντὸς ἔθνος ἀναγινωσκόμενα.

Οἵει ἄν ποτε σὺ ὁ τὸ δεῖνος ἔθνες δοφός ὅτε  
ἢν συνέγραψας χυμικὴν, βοτανικὴν, ὀρυκτολογί-  
αν, ζωολογίαν, γεωγραφίαν, φυσιολογίαν, ἀνα-  
τομὴν, ἀξρονομίαν, νοσολογίαν, γεωμετρίαν, καὶ  
τ. καὶ τ. ἀκμὴν καὶ ἴσορίαν, συσηματικὴν κἄν εἰ  
βέλει· ἀκμὴν καὶ ποιῆματα ὅποιαῖν, τὰ ἴσοριας  
κοινότερα νομιζόμενα; οἵει λέγω, ὅτι ὁ πολὺς  
ἄνθρωπος τὸ δὲ ἔθνες ἀναγνώσεται τὰ σὰ πονή-  
ματα, ἢ κἄν καὶ τὸ μικρὸν πολλοσὸν μετά τυνος  
ἐπισαδίας καὶ καρποφορήσεως; Οὐ, μᾶλλον δὲ  
ἴσθι καὶ πέπεισο, ὅτι σοι ἀπάτη προφανής η̄ οὕ-  
σις καὶ ἀδεμία βεβαίωσις. Ο πολὺ πολὺς ἄνθρω-  
πος ἀφροντιζεῖ παντάπασι τῶν σῶν καὶ πονημάτων  
καὶ φρενημάτων, ἀκμὴν καὶ δὲ τὸ ἴδιον· καὶ τὸν  
μικρὸν τῶν αριθμὸν τῶν φιλομαθῶν, ἐξι μικρό-  
τερον ποιεῖ ὁ ἐμπειρισμὸς τῆς γλώσσης, ἢ τὰ βι-  
βλία τῶν ἐπισημῶν γράφονται· οἱ φροντίζοντες  
τῶν βιβλίων οἱ συναδελφοίσις σοφοὶ μόνοι εἰσὶν,  
οἱ σκεπτικοὶ ὅμοειδεῖς δέ, οἱ ἐν διαφόροις ἔθνε-  
σιν ἐσκορπισμένοι, δι' ᾧς σὲ σπεδάζοντα δεῖ γρά-  
φειν. Ἡ ποιητικὴ ἐξι τὸ κοινότερον καὶ τρόπον  
τινὰ τὸ πάνδημον περισπέδασμα· καὶ ὁ ποιητής  
ἐξιν ἀναντιόργήτως ὁ περισπεδαστερὸς σοφὸς, καὶ  
τρόπον τινὰ πάνδημος· ἀλλὰ καὶ τῶν σοι τὸν  
πάνδημον νομιζόμενον, οἱ πολλοὶ ὡδὸν ὑπάρχειν ἐν  
κόσμῳ οἴδασιν, ἐ δὲ καιρὸς αὐτοῖς, ἐ δὲ σχολῇ  
σπεδάζειν ἐ δὲ περὶ τὰ δοκίματα τισὶ περισπέδασα·  
καὶ μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ ὁ τῶν ἀκροσενωπῶν τὸ  
Παρισίς φύλαξ, ὃς ὑπὸ σβένσκε τινὸς, ἥδη πρῶ-  
τον ἔρχομέννες εἰς Παρίσιον, ἐρωτώμενος, μαθεῖν  
τὸ κατάλυμα τὸ περιφήμα ἥδη καὶ ἐν Σβενσκίᾳ

ποιητῆς Μολέρος, ἐπιθυμῶντος, ἀπεκρίνατο διὰ ἄγνωστος πάντη αὐτῷ ὁ ποιητὴς Μολιέρος τυγχάνοι, πολὺ μᾶλλον καὶ τὸ τῦ ἀγνώστῳ κατάλυμα. Ἡν δὲ οἱ Μολιέροις παρὰ τοῖς τῶν ἀλλοτρίων ἐθνῶν σοφοῖς, οἵς ἱόγων καὶ πυῆσεως ἔμελλε, περίφημος. ὁ πολὺς δὲ τῦ Παρισίου ἄνθρωπος καὶ τῶν ἄλλων σοφῶν, ἀκμῆν καὶ αὐτῷ τῦ πανδίμῳ οἱ Μολιέροις θδ' εἰ ὑπάρχει ἐν κόσμῳ καὶ ἐν Παρισίοις ἐφρόντιζε.

**Συνίης τοίνυν σὺ δὲ σοφὸς τίνες εἰσὶν οἱ ὅμοεθνεῖς σοι, οἱ δὲ καὶ τῶν σῶν φροντιζοι πονημάτων;** **Τί δὲ ἂν τις εἴποι νῦν περὶ τινῶν σοφῶν ἀφιλόσοφα πάντη ποιῶντων, οἵξενοις καὶ ἀνεπιδέκτοις φύσει τῦ κλίματος αὐτῶν φυτοῖς καὶ ζώοις ἐπιχώριαι ὄνόματα ἐπιτιθέντες, τὰ κοινὰ τοῖς σοφοῖς ἀπορρύπτοντιν, ἀπερ ἔδει τὸ πρὸς τὰς σοφὰς σέβας εὐλαβῶς φυλάπτοντας, ἐὰν ἀμετακίνητα ταῦτα καὶ ἀπαράλλακτα, καὶ τῆς κοινῆς ἀκμῆν αὐτῶν ὡφελείας, εἰ βέλει, ἐνεκα. Ἐγωὶσμὸς καθαρὸς πάντη τὸ πρᾶγμα καὶ δοξοσοφία πολλῇ καὶ ρυπαρωτάτῃ παντάπαι. **Εἰς ἀνήρ, θδεὶς ἀνήρ οὐ παροιμίᾳ φησίν· εἴπωμεν καὶ ἐν ἐθνοῖς, θδὲν τρόπον τινὰ ἐθνοῖς, ὡς πρὸς τὰ τὴν τῶν ἐπισημῶν συντήρησιν καὶ πρόοδον ἀποβλέποντα, καὶ ἵσωσαν ἔτοις οἱ ιῆμεῖς ἐδμὲν, μηδὲν οἶτον ὄντες, η ὅπερ οἴονται εἶναι, φιλόσοφοι.****

Καλὸν δὲν τοῖς σοφοῖς καὶ φιλόσοφοιν τῷ ὄντι κοινῇ τινι πρὸς ἄλλιλες χρῆσθαι γλώσσῃ ἄλλα τίς ἔσαι αὕτη η κοινῇ γλῶσσα; Ἐξαὶ τις τῶν νῦν ἐν χρήσει ἐμπειρικῶν; Σχεδὸν ἀδύνατον τότε, ἐκάστη τὴν ιδίαν αὐτῷ προβαλεμένη, ὡς τάχα τὴν